

# K zasazení armády do sražení

Nejvýhodnější podmínky k zasazení má armáda, vyvíjí-li se situace podle předpokladů připraveného plánu. Pak mohou vojska zahajovat činnost v plánovaném čase, z připravené čáry zasazení a v určeném pásmu útoku. Mohou též úspěšně proběhnout všechny druhy (palebné, ženiní, týlové apod.) zabezpečení.

Zkušenosti z práce štábů však dokazují, že v mnoha případech je situace odlišná od předpokládané v plánu. Zvláště na počátku války může nepřítel získat iniciativu a pak splnit všechny požadavky k zabezpečení armády do sražení nebude možné. Může se totiž stát, že

- válečný konflikt od samého začátku může nabýt formy jaderné války (i když jsme v plánu počítali s obdobím použití konvenčních zbraní),

- nepřítel měl částečný úspěch a dočasně převzal iniciativu,

- vojska armády přicházejí do prostoru činnosti za silného palebného působení nepřítelů,

- některé útvary a svazky jsou ještě v poplachových prostorech, nebo z nich zahajují přesun,

- nepřítel již ovládl, nebo bojuje na nejzadnější čáře plánovaného zasazení armády do sražení,

- bude nutné zabezpečit a udržet novou čáru zasazení,

- útvary a svazky budou zahajovat boj postupně, jakmile přijdou s nepřítelem do styku,

- prvosledové divize mohou být podřízeny veliteli toho svazu, který je ve styku s nepřítelem,

— část armády bude nucena přejít dočasně do obrany.

V dalších úvahách vycházíme z toho, že byla zachována organizační jednotka armády a vojska armády jsou bojeschopná (zachována bojeschopnost i když v minimální míře). Kritické situace budou mít vliv na obsah a čas plánovaných úkolů, rozmach a způsob činnosti vojsk, avšak celkový cíl **útočné operace armády zůstane beze změny**

Pokud půjde o změny v úkolech, mohou se dotýkat hloubky postupných úkolů, ovládnutí jednotlivých terénních čar, změny šířek pásem divizí, složení jednotlivých sledů, směrů jejich činnosti apod. Např. za napadenou prvosledovou divizi budeme nuceni zasadit z druhého sledu, nebo rozšířit pásma prvosledových divizí. To nutí změnit úkoly jednotlivým divizím a upravit úkoly armády

Dělostřelectvo může plnit palebné úkoly v obraně na jiných směrech, než je plánovaný směr útoku. Taktéž ženijní jednotky mohou vykonávat zatarasovací a opevňovací práce mimo čáru zasazení armády do sražení. Je třeba dodat, že k obraně druhořadých směrů použije armáda nejnutnějších sil a prostředků a hlavní síly musí mít v pohotovosti k zasazení do sražení.

Mohou být určité změny co do času splnění bližšího úkolu armády a snížení tempa útoku v počáteční fázi. V příznivých podmínkách a při použití konvenčních zbraní můžeme počítat se splněním bližšího úkolu armády za 3—5 dní, při použití jaderných zbraní za 2—4 dny. V nepříznivé situaci se čas prodlouží o 1—3 dny.

Malé počáteční tempo útoku zdůvodňujeme tím, že vojska budou bojovat s nepřítelem, který byl v útoku, a část sil armády musela přejít do obrany. Později po rozbití hlavního úderného uskupení nepřítele může se tempo útoku armády zvýšit na stanovenou předpisem normu.

Složitá výchozí situace může mít vliv na změnu hlavního směru úderu a v důsledku toho na operační uskupení vojsk. Volba hlavního úderu bude vycházet nejenom z možnosti rychlého manévru do hloubky obrany nepřítele, ale např. potřebou zničit jeho úderné uskupení, které je ve styku s vojsky armády. To může mít vliv na přeskupení svazků v rámci armády nebo i na změnu podřízenosti určitých sil a prostředků.

Získal-li nepřítel již z počátku značnou část terénu a udržuje si nadále iniciativu, bude nutné částí sil (divize) přejít do obrany. Na armádním stupni se to může projevit i ve vytvoření protitankových záloh a pohyblivých odřadů zatarasovacích, určitým posílením bránců se divize a rozmístěním dělostřelectva v palebných polohách na daném směru. Divizím určíme pásma činnosti stejná jako za útoku. Předvídáme-li, že divize se bude delší dobu bránit a později přejde do druhého sledu armády, pak jí můžeme dát širší pásma obrany.

Značný problém může být při vytvoření úderného uskupení armády. Toto uskupení formujeme již v hloubce sestavy armády. Jsme-li nuceni zasazovat do boje jednotlivé divize tak, jak přicházejí k linii fronty, pak se musíme snažit, aby časový odstup v zasazování divizí nebyl než 1–2 hodiny. Tak můžeme zajistit kompaktnost úderného uskupení tvořeného z chodu a nepříteli znemožnit zásah proti jednotlivým divizím.

Složitá počáteční situace může eliminovat nebo značně omezit účinnost plánovaných příprav k zasazení vojsk do sražení. Nutí měnit činnost vojsk jak v přípravném období, tak při zasazení a zahájení útoku.

Jestliže nepřítel zahájil válku s použitím JZ a získal částečné překvapení, pak vojska armády musí počítat s účinky JZ a silným působením nepřítele. Pak bude nutné

- organizovat záchranné práce v prostorech napadení JZ,

- zasadit do prvního sledu místo zasažených útvarů a svazků nové jednotky (svazky),

- obcházet nebo překračovat zasažené prostory JZ,

- maximálně usměřit přesun směrem k frontě,

- využít vlastních ženijních prostředků (zvláště přepravních) k zabezpečení pohybu vojsk armády,

- určit útvary k zajištění předvídané čáry zasazení armády do sražení a k rozvinutí k boji z chodu.

Nejtěžší situace vznikne tehdy, kdy armáda bude využívat jen organických prostředků zabezpečení, bude obcházet nebo překračovat zamořené prostory a organizovat záchranné práce v prostorech hromadného úderu JZ. Též realizace ostatních opatření nebude lehká a bude ztěžovat výchozí situaci vojsk armády.

Při organizaci záchranných prací je třeba dodržovat určité zásady. Při napadení útvaru v divizi si útvar organizuje záchranné práce a ostatní útvary divize se přesunují dále podle plánu. Při napadení více útvarů divize se k záchranným pracím využije celá divize. Při napadení armádních útvarů jsou určeny k záchranným pracím vydělené jednotky, které zůstávají v napadených prostorech do příchodu sil a prostředků teritoria.

Za napadený svazek přesouvá se do předu jiný z druhého sledu armády. Při napadení větších sil armády musí dostat armáda posilu ze stupně frontu.

Při změně divizí za napadenou divizi je třeba vhodně vyřešit osy přesunu. Využívá-li druhosledový svazek stejných cest pro přesun jako napadená divize, je výhodnější úderné uskupení vytvořit z prvosledových divizí a na uvolněné místo poslat další divizi. Někdy bude účelné užít pásmo prvního sledu a na jedno z křídel uskupení armády poslat druhosledovou divizi, která je za napadenou divizi.

Situaci ztěžuje též nutnost překračovat zamořené prostory. Přitom se držíme zásady, že zamořené prostory překračujeme jen po cestách a to jen tehdy, není-li času k objezdům. Na cestách (kde je nejmenší zamoření) organizujeme nejnutnější práce spojené s průzkumem a vyznačením tras a odstraněním závalů po jaderných úderech.

Překračování zamořených prostorů si zabezpečují vojska svými organickými prostředky. Armáda může pomoci ve vzdušném průzkumu zamořených prostorů a označením cest pro hlavní síly svazku. První překračují zamořený prostor tanky a obrněné transportéry a pak auta s nataženými plachtami. Týlové útvary můžeme zdržet před zamořeným prostorem do doby poklesu radiace na přípustnou normu. Zamořené prostory překračujeme zvýšeným

tempem. Nutí nás k tomu též operační situace v prostoru zasazení.

Zvýšení tempa přesunu může zase

- způsobit roztržení pochodových proudů a nahromadění sil a prostředků,
- dojít ke kolizi a nahromadění proudů v nezamořených prostorech,
- zpozdit proudy pásových vozidel,
- ztížit podmínky pro velení a spojení.

Štáb armády stanoví čas útvarům a svazkům k překročení jednotlivých terénních čar a vodních překážek a pomáhá některým útvarům usplnit přesun.

Ve většině případů divize zasazujeme do sražení z chodu. V případech nutnosti zabezpečit čáru zasazení, pak ji obsazují útvary prvosledových divízi, které přicházejí první k ní, nebo vysílá 1—2 útvary armáda z druhosledových divízi. Zároveň s nimi přicházejí na čáru zasazení průzkumné orgány a nejnepříjemnější spojovací síly a prostředky k zabezpečení velitelského a součinnostního spojení.

Pod ochranou vyčleněných útvarů nebo před prvosledovými divizemi se přesunují dělostřelecké útvary a svazky podle možnosti a potřeby protitankové zálohy a pohyblivé odhady zatarasovací. Tyto prvky uskupení vysíláme již 25—30 km od linie fronty. Do této doby jsou uvedeny všechny technické i palebné prostředky do plné bojové pohotovosti.

Rozčleňování z pochodových sestav začíná mimo dosah dělostřelectva nepřítele, tj. 15—20 km od předního kraje. Rozvinutí do četových proudů probíhá mimo dosah protitankového dělostřelectva a protitankových raket, tj. na vzdálenost 1—2,5 km od linie fronty.

Jestliže budou divize vcházet do boje s větším časovým odstupem než 1—2 hodiny, pak musíme věnovat pozornost zabezpečení boků. K tomu můžeme použít protitankové zálohy a část sil druhého sledu.

Dělostřelectvo zahajuje palby a palebnou přípravu útoku po přejetí plukovních proudů ke praporečnické a rotníci.

Vzhledem k velkému rozptýlení nepřítele a jeho snaze udržet důležité raiony na směru předpokládaného útoku, můžeme zasazovat do boje útvary v mezerách bojového uskupení nepřítele.

Počáteční iniciativa nepřítele ztěžuje armádě navázat dotyk s nepřítelem zvláště na směru zasazení úderného uskupení. Průběh linie fronty může znemožnit armádě zasadit všechny prvosledové divize zároveň. Mimo to zasazení musí zabezpečovat vyčleněná část sil, protitankové zálohy a POZ. Zvláště to bude nutné na úsecích,

kde se nepřítel vlomil do naší obrany a nezastavili jsme plně jeho postup.

V této situaci bude účelné

— posílit dělostřeleckou palbou obranu na úsecích, kde nepřítel má dále úspěch,

— vykonat soustředěný palebný úder na hlavním směru útoku armády,

— zasadit na tomto směru úderné uskupení nejméně v síle dvou divízi.

Někdy budeme nuceni zasadit svazky na úseku, kde nebyl nepřítel ještě zastaven. Pak půjde o střetný boj, jehož charakteristickým rysem bude

— snaha maximálně soustředit úsilí na směrech vedoucích do boků a týlu nepřátelského úderného uskupení,

— izolovat druhý sled nepřítele od jeho hlavních sil,

— nedopustit přeskupování vojsk nepřítele z druhořadých směrů,

— potřeba vydělit část sil na ochranu odkrytých boků a k zabezpečení styků.

Složité situace bude v případě, že střetné boje budou začínat ještě při aktivní činnosti nepřítele, tj. kdy nepřítel útočí a má ještě zálohy, kterými může zasáhnout proti aktivnímu úseku vojsk armády.

Jestliže se třeba se změní o situaci, kdy časové odstupy při zasazování jednotlivých útvarů a svazků mohou být značné. U tankových a motostřeleckých divízi půjde o několik hodin, ale u týlových útvarů a útvarů vojsk může jít až o desítky hodin (případně den).

V případě, že naše vojska od počátku převzala iniciativu a přešla do útoku, pak je výhodné jednotlivé divize, které postupně přicházejí k frontě s časovým odstupem, podřídit velitelskému operačnímu svazu, který je ve styku s nepřítelem. Pak velitel armády převezme velení podřízeným svazkům až v okamžiku, kdy byla zasazena většina sil armády.

Jestliže postupný příchod útvarů a svazků na bojiště nepřekračuje dobu 1—5 hodin, velitel armády organizuje zasazení samostatně v rámci armády a se sousedy.

Horší podmínky k zasazení armády jsou tehdy, musí-li část sil armády přejít na směru útoku nepřítele do obrany. To má zvláštní význam zejména při použití konvenčních prostředků ničení, protože trvá poměrně dlouho, než převezmeme iniciativu a získáme výhodný poměr sil. To nás může donutit zasadit na hlavním směru úderu druhosledové divize. Pak po likvidaci nepřítele přejdou divize z obrany do druhého sledu v útoku. Jiným řešením může být změna podřízenosti svazků, které vedou obranu. Jestli např. směr hlavního úderu armády je vzdálen od prostoru vlo-

mu nepřítele, je účelné útvary a svazky v obraně podřídit operačnímu svazu, v jehož pásmu vedou obranu. Za tyto svazky musí však front poslat nové.

Složité situace před zasazením vojsk může mít vliv i na činnost zabezpečujících sil a prostředků.

V průzkumu např. zvýší se úkoly a rychlost informací může překročit možnosti technických prostředků spojení. Zejména při použití jaderných zbraní to vynikne, neboť průzkum musí přinést údaje o velkém množství pohyblivých prostředků nepřítele. Mimo to štáby musí získat podrobné informace o situaci vlastních vojsk.

O značném úsilí průzkumných sil a prostředků mohou svědčit tyto údaje:

- velitel divize musí získat údaje o nepříteli ne později než před rozvinutím vojsk do bojových sestav, tj. po začátku rozčleňování vojsk do praporečních proudů,

- průzkum musí v tomto čase zjistit velké množství dělostřeleckých a raketových cílů a též objektů vševojskového významu, tj. palných prostředků a objektů na předním okraji obrany nepřítele,

- průzkum jednoho objektu může trvat okolo 5—10 minut, doba přiletu k objektu 5—10 minut, pro pozemní průzkum 10 i více minut,

- v pásmu divize může působit 3—5 prostředků vzdušného průzkumu a 10—15 pozemního průzkumu.

Průzkum tak velkého množství objektů během krátké doby nebude možný. Proto budeme vybírat objekty podle důležitosti. K úspěšné předání informace vynecháme mezilehlé stupně velení.

V každém případě musíme se snažit využít průzkumných jednotek, které jsou v přímém dotyku s nepřítelem. Průzkumné orgány armády zaměříme na hlavní směr úderu armády.

Úkolem všech průzkumných orgánů bude mimo jiné

- důkladně zjistit uskupení čelních útvarů nepřítele a možné způsoby jejich činnosti,

- zjištění druhu a rozmístění jaderných prostředků a dělostřelectva nepřítele,

- průzkum rozmístění a předpokládání činnosti záloh nepřítele,

- určení hlavního uskupení nepřítele a pravděpodobný jeho záměr (směr činnosti),

— průzkum terénu a překážek v pásmu zasazení hlavních sil armády do sražení.

Nejrychlejším prostředkem průzkumu je letectvo. Osádky letounů a zejména průzkumných letounů mohou totiž předávat zprávy přímo z prostoru průzkumu. To neznamená, že ostatní druhy průzkumu jsou méně operativní. Jejich dosah však (s výjimkou radioelektronického průzkumu) není velký.

Určité zvláštnosti bude mít i **protivzdušná obrana vojsk**. Má-li nepřítel iniciativu, může být PVO vojsk v bezprostředním dotyku ochromena. Stíhací letectvo může v tom čase se přemísťovat do nového prostoru. Proto svazky za přesunu musí maximálně využít organických prostředků.

Při velké aktivitě nepřátelského letectva zvětšujeme vzdálenosti mezi proudy a vozidly. Proudů členíme více do šířky, abychom neprodlužovali čas pro přesun.

Přes místa stále protivzdušné obrany posíláme především raketové a motostřelecké jednotky, tankové jednotky využívají organických prostředků.

Armádní prostředky využijeme k ochraně vojsk za přesunu přes důležité terénní překážky nebo prostory, které kanalizují nebo zdržují přesun vojsk.

Neméně složitá situace bude pro **ženijní a tvůrčí zabezpečení**.

Měl-li nepřítel počáteční úspěch, mnoho objektů na cestách a zejména na přepravách bude zničeno. Některé úseky cest mohou být zaminované a některé dokonce obsazené nepřítelem. Zvyšuje to rozsah ženijních úkolů, zvláště průzkumu, vytyčení cest terénem, zajištění přeprav přes vodní toky apod.

Obecně můžeme přijmout, že útvary a svazky za přesunu budou posíleny jen na přepravách širokých řek. Ostatní úkoly musí řešit organickými prostředky. Síly a prostředky armády využijeme k zabezpečení raketových útvarů a k úpravě cest pro jejich zásobování.

V zásobovacím systému soustředíme pozornost dovozu munice do bojových útvarů. Jde o zásobování z míst dislokace na teritoriu. V některých případech se může rozhodnout velitel armády k manévru zásobovacími prostředky z divizí druhého sledu armády. Půjde zejména o přesun munice do prvních sledů.

#### K organizaci velení a práci štábu armády

Složité operační situace při zasazení armády do sražení má vliv i na práci orgánů velení.

V popisovaných případech může být ve-

lení armády donuceno velet vzdáleným svazkům během přeskupení do prostoru činnosti prostřednictvím orgánů teritoria. Není to lehká věc. V té době může být

štáb armády rozdělen a rozptýlen na velkých vzdálenostech. Část důstojníků štábu může zůstat na teritoriu a řídit doplňování a mobilizaci útvarů armády, část může být v prostoru plánované činnosti a navazovat styk a součinnost s jednotkami, které jsou ve styku s nepřítelem. V tom čase mohou vzniknout situace, které nutí

- změnit pořadí a sestavu přesunujících se vojsk,

- změnit čas a cesty příchodu útvarů a svazků do prostoru plánované činnosti,

- k podpoře útvarů a svazků během přesunu po neplánovaných cestách,

- změnit pořadí přeprav přes vodní překážky a pásma PVO prostředky armády,

- k doplnění pořádkové služby prostředky armády.

Nutnost realizace takového rozsahu opatření má vliv na angažovanost značné části příslušníků štábu armády a při tom ne vždy bude možné zabezpečit všechny požadované úkoly. Proto účelné by bylo vytvořit operační skupiny štábu, které by úzce spolupracovaly se štábem vojenského okruhu. Tím by se mohlo maximálně využít teritoriálního systému pro velení síl armády.

Ve všech situacích musíme se snažit

- zajistit nepřetržitost velení přesku-pující se vojskům i vojskům zasazeným do boje,

- plynule přenést řízení od přesku-pující se vojsk k zasazení vojsk (účelnou změnou složení operačních skupin),

- při přeskupení maximálně využít systému spojení teritoria a doplnit jej jen nejnutnějšími prostředky spojení armády.

Zvláštnost v organizaci práce štábu bude v případě postupného zasazování jednotlivých divízi, nebo jejich podřizování jinému operačnímu svazu. Bude třeba navázat úzkou součinnost mezi oběma štáby — vyslat operační skupinu na VS, nebo vysunout tam předemutované VS armády.

Jinak bude zase členěno velitelství a štáb armády, jestli bude část armády přecházet do obrany. Štáb armády může na směr bránících se vojsk vysunout pomocné VS armády. Abychom nerozptylovali prostředky spojení, může pomocné VS být organizované na bázi VS některé divíze.

Nezávisle na pracovních podmínkách a organizaci velení štáb armády musí zabezpečit:

- jednotné operační velení v celém pásmu činnosti armády,

- správný oběh informací v celém systému velení vojskům,

- přímé řízení hlavních sil armády jak při přeskupení, tak při zasazení do sražení,

- možnost zásahu velitele v zásadních situacích na ostatních směrech činnosti vojsk armády,

- organizaci pevné spojovací sítě velení a součinnosti.

Složitě situace při zasazení vojsk do sražení ovlivňují práci štábu a všech jeho prvků. Štáb armády do doby zasazení vojsk do sražení musí:

- neustále sbírat a zpracovávat údaje o rozmístění a činnosti nepřítele v pásmu útoku armády,

- sledovat přesun vojsk a řídit přísun do výchozího prostoru a na čáru zasazení,

- aktualizovat plán činnosti a úkoly vojsk shodně s rozvojem situace na frontě,

- organizovat zabezpečení vojsk při velkém rozptýlení útvarů a svazků,

- zajistit nepřetržitost velení vojskům při využití spojovacích systémů různé podřízenosti.

Údaje o nepříteři budou z počátku přicházet od vojsk, které jsou ve styku s nepřítelem. Proto ne vždy budou odpovídat potřebám armády (z prostorů, na které má armáda zájem). Mimo to mohou být v surovém stavu — nevyhodnocené.

Štáb armády musí došlé zprávy vyhodnocovat a předkládat veliteli nejvěrohodnější a neaktuálnější údaje o nepříteři.

Průzkumné orgány armády nebudou moci se volně pohybovat v prostoru rozmístění bojujících vojsk. Může docházet ke zpoždění v předání informací a některé prostory nebude možné prozkoumat. Štáb musí odstraňovat nedostatky v organizaci průzkumu a v případě nutnosti centralizovat řízení na stupni armády.

Důležitou otázkou je též neustále upřesňovat obsah a pořadí úkolů průzkumu. Ne vždy totiž půjde vše podle připraveného plánu. Proto štáb bude moci ukládat úkoly přímo vykonavatelům bez zdlouhavého předávání mezivěstí velení. Přitom štáb armády musí věnovat pozornost nejen stálému toku informací vševojskového průzkumu, ale i druhů vojsk, které disponují prostředky manévru velkého dosahu a mohou dodat mnoho věrohodných údajů o nepříteři.

Ve všech případech průzkum musí dodat údaje o:

- průběhu linie styku vojsk a které jednotky nepřítele jsou v bezprostředním styku,

- způsobu a pravděpodobném zámyslu činnosti nepřítele v pásmu plánovaného zasazení armády do sražení,

— rozmístění záloh a prostředků napadení, které nepřítel může použít proti vojskům armády,

— o mezerách v bojové sestavě nepřítelů a nejvýhodnějším způsobu jejich využití,

— systému protitankové obrany a rozmístění hlavního tankového uskupení nepřítelů,

— nejvýhodnější čáře a směru zasazení vojsk armády do sražení,

— jaderných prostředků nepřítelů.

Také sběr informací o vlastních vojskách nebude lehký. Při intenzivním působení nepřítelů může dojít k velkému rozptýlení a rozčlenění proudů za přesunu svazků. Přitom stálý pohyb vojsk znemožňuje nepřetržitě spojení se štábem armády. Hlášení budou přicházet prostřednictvím orgánů pořádkové a někdy přes teritoriální orgány velení. Ve štábu armády tato hlášení mohou přicházet do různých oddělení. Proto je nutná velká operativnost ve sběru a zpracování informací ve štábu tím více, že i štáb bude v pohybu.

K zjednodušení práce měl by štáb armády stanovit podřízeným svazkům čáry nebo termíny hlášení a spojovací cesty k předání hlášení — např. přes štáb vojenského okruhu, velitele pořádkového pásma, velitele regulační čáry apod. Mimo to musí štáb dát podřízeným svazkům a

útvárům osu přesunu a místa delšího pobytu štábu.

Na základě údajů o nepříteli a vlastních vojskách předkládá štáb veliteli návrhy, které se týkají

— rozmístění, složení, bojových možností a pravděpodobného zámyslu nepřítelů,

— čáry a směru zasazení vojsk armády do sražení,

— času a pořadí zasazení svazků do sražení,

— úkolů, směru činnosti, přidělení posilovacích prostředků, zásad součinnosti a manévru vojsk armády,

— objektů k ničení a umlčení a způsobů činnosti prostředků ničení,

— složení, rozmístění, úkolů a způsobů činnosti záloh a útvarů druhů vojsk armády,

— týlového a operačního zabezpečení činnosti vojsk armády,

— systému velení a spojení.

Po přijetí rozhodnutí velitele je důležité včas předat úkoly vojskům. Ani to nebude zřejmě jednoduché.

Plánování a úkoly mohou být konkrétní zejména pro divize, které jsou na čáře zasazení. Divizím na přesunu stanovíme úkoly jen v obecné formě a konkrétně je po příchodu na čáru zasazení.

Jednodušší práce bude v případě, kdy se operační situace bude přibližovat k situaci předvídané. Pak štáb armády může postupovat podle původního plánu. Složitá situace bude, jestliže se plán radikálně mění. Štáb pak musí rychle vypracovat nový plán. Vzhledem k nedostatku času pořizuje se plán operace často na pracovní mapě náčelníka štábu nebo náčelníka operačního oddělení armády a doplňuje se poznámkami a kalkulacemi druhů vojsk a služeb. Plán se pak doplňuje a upřesňuje podle konkrétní situace nepřítelů a činnosti vojsk armády.

Upraveno z polského tisku